

HOMMAGE: PETAR NOVOSELEC (1938.–2025.)

I.

Dana 2. lipnja 2025., u njegovoj 87. godini života, oprostili smo se od profesora emeritusa Petra Novoselca, velikog hrvatskog pravnika, barda naše kaznenopravne znanosti i najvažnijeg teoretičara kaznenog prava u Hrvatskoj u posljednjih pedeset godina. Kaznenopravna zajednica izgubila je jednog od najvećih autoriteta u kaznenopravnom području u Hrvatskoj i šire, čija ostavština, kao i inspirativni te impresivni životni i profesionalni put, zaslužuju trajno pamćenje.

II.

Petar Novoselec rođen je 10. srpnja 1938. u Goli kraj Koprivnice, a osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u Bjelovaru. Akademsku nadarenost pokazao je već tijekom pravnog studija u Zagrebu, kada je kao stipendist francuske Vlade *auditeur libre* koristio program studentske mobilnosti te se iz socijalističke Jugoslavije u 1960./61. godini otisnuo u Francusku, na Pravni fakultet u Strasbourgu, gdje se intelektualno uzdizao u području prava i filozofije te je usavršavao francuski jezik. Svoj pravnički put započeo je s diplomom Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1962. godine. Budući da je tijekom pravnog studija dobio stipendiju Skupštine Općine Bjelovar, bio je obvezan zaposliti se u njezinim tijelima uprave. Ubrzo je imenovan općinskim javnim pravobraniteljem te je na tom položaju 1965. godine položio pravosudni ispit. Sljedeće tri godine radio je u pravnoj službi Kreditne banke Zagreb, filijale u Bjelovaru, no pravno-administrativni i rutinski poslovi nisu zadovoljavali njegov intelekt, koji je tražio neizmjereno više.

Kako bi ispunio svoju davnu potrebu produblivanja filozofskih spoznaja, uz rad je studirao filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1966.–1969.). Stigavši do završne godine studija i položivši sve ispite, zbog izbora na sudačku dužnost i upisa poslijediplomskog studija iz krivičnog prava na Pravnom fakultetu u Zagrebu, ali i novih roditeljskih obveza, ostao je u statusu apsolventa. No filozofsko znanje koje je stekao kroz godine studiranja ključno je utjecalo na njegovu kasniju pravnu misao usmjeravajući njegov znanstveni rad prema najdubljim pitanjima kaznenopravne dogmatike i omogućujući mu autonomno

razvijanje doktrinarnih kaznenopravnih koncepata. U životu se nadalje odlučio posvetiti „najfilozofskijoj“ od svih grana prava, kaznenom pravu, razvijajući dvije paralelne karijere: teorijsko-nastavnu kao profesor i znanstvenik te pravosudnu kao sudac.

Sudačku karijeru Novoselec je ostvario kao sudac Okružnog suda u Bjelovaru tijekom gotovo dva desetljeća (1969.–1988.). Okrunio ju je 1991. godine, kada se u demokratskoj Hrvatskoj popeo do najviše sudske instance izborom za suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske, na kojoj dužnosti je bio četiri godine. Kao vrhunski pravnik, sudački poziv obavljao je uvijek znalački, časno i posvećeno, crpeći nenadoknadivo praktično kaznenopravno iskustvo, kako je pokazao njegov kasniji akademski rad. Međutim, poziv suca, kako u socijalističkom sustavu tako i u vremenima demokratske tranzicije, nije zahtijevao samo stručnost i marljivost već i otpornost na političke pritiske i osobnu hrabrost u dosljednoj i pravičnoj primjeni zakona i temeljnih pravnih načela. Novoselec je te osobine dosljedno pokazivao kroz cijelu karijeru, zbog čega dva puta nije izabran na Vrhovni sud. Prvi put 1986. godine u socijalističkoj Jugoslaviji zbog donošenja oslobađajuće presude za politički verbalni delikt za vrijeme hrvatskog proljeća, a drugi put 1995. godine u neovisnoj Hrvatskoj zbog neovisnog sudovanja koje odbija politički diktat.

III.

Istodobno s obnašanjem sudačke dužnosti razvijao je i znanstvenu karijeru studirajući na poslijediplomskom – magistarskom i doktorskom – studiju kaznenog prava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Magistarski rad *Ideja društvene obrane u krivičnopravnoj znanosti*, pod mentorstvom prof. dr. Bogdana Zlatarića, obranio je 1976. godine. U njemu je iznio snažnu kritiku pokreta Nove društvene obrane zbog njegova inzistiranja na specijalno-preventivnoj funkciji kaznenog prava i implicitnog odricanja od individualne slobode i individualne odgovornosti zamjenom klasičnih instituta krivnje i kazne znanstvenim determinističkim konceptima opasnosti, procjene rizika i sigurnosnih mjera. Doktorsku disertaciju o jednoj od najtežih i najdubljih kaznenopravnih tema *Temeljni aktualni problemi krivnje u krivičnom pravu* obranio je pod mentorstvom prof. dr. Franje Bačića 1985. godine. U disertaciji se uhvatio u koštac s temeljnim filozofskim, političkim i pravnim pitanjima kazne i krivnje u suvremenom društvu zalažući se za krivnju kao socijalno-etički sud i za normativne teorije krivnje, koje osiguravaju odgovornost i slobodu pojedinca te postavljaju jasne granice kaznenoj represiji.

Nakon obrane i objave njegove doktorske disertacije postalo je jasno da se na hrvatskoj kaznenopravnoj sceni pojavio novi, jedinstveni znanstvenik izni-

mne formacije i rijetkog kalibra, kojega nijedna akademska zajednica utemeljena na meritornom pristupu i izvrsnosti nije mogla zaobići. Unatoč tome što je titulu doktora znanosti stekao u 47. godini života, njegov znanstveni izbor bio je neminovnost, čime su dekonstruirane neiskazane, ali u stvarnosti tada, kao i danas, prisutne predrasude o dobi za dodjeljivanje akademskih zvanja. Tako je u svojoj 50. godini 1988. godine postao docent na Pravnom fakultetu u Osijeku, a 1990. godine i izvanredni profesor. Napredovanje do vrha znanstvene karijere ostvario je izborom za redovitog profesora 1996. godine u Osijeku, a tri godine poslije, 1999. godine, prešao je na Katedru za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Sveučilišta u Zagrebu, gdje je od 2004. godine do umirovljenja 2008. godine bio i njezin predstojnik.

Profesorov odlazak u mirovinu prošao je gotovo nezapaženo među kolegama i u profesionalnom okruženju jer je nastavio intenzivnu nastavnu, znanstvenu i javnu djelatnost. Predavao je na specijalističkom i doktorskom studiju iz kaznenopravnih znanosti na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kontinuirano je objavljivao znanstvene knjige i radove te je istupao u javnosti o presudnim pravnim pitanjima hrvatskog društvenog i političkog života. Za cjeloživotni doprinos i iznimna postignuća u pravnoj struci i promociji vladavine prava u Hrvatskoj dodijeljena mu je nagrada Zaklade Jadranko Crnić za životno djelo.

IV.

O znanstvenoj veličini i radu profesora Novoselca zorno i nepobitno govore njegova djela. Njihova visoka znanstvena i stručna kvaliteta mogla je nastati samo na temelju sveobuhvatnog pravnog i filozofskog obrazovanja, ali i sudačkog praktičnog iskustva te vrlo široke opće erudicije. Profesor Novoselec jedan je od najplodnijih hrvatskih autora, s objavljenih više od 300 publikacija. Od toga je objavio 12 autorskih knjiga, 96 znanstvenih radova, 178 komentara sudske prakse, 12 recenzija i prikaza, 13 prijevoda te 16 osvrta, priloga raspravama, nekrologa i predgovora.

Najznačajnije su knjige profesora Novoselca: *Sloboda, krivnja i krivično pravo* (1987), *Hipotetički kauzalitet kod nehatnih delikata i delikata ugrožavanja* (1988), *Krivično pravo: Krivično djelo i njegovi elementi* (1990), *Stalni međunarodni kazneni sud* (2001, koautorstvo sa Davorom Krapcom i Ivom Josipovićem), *Opći dio kaznenog prava* (2004, 2007, 2009, 2013, 2016), *Posebni dio kaznenog prava* (2007, urednik i koautor), *Uvod u gospodarsko kazneno pravo* (2009), *Odgovornost direktora* (2012, u koautorstvu s Jakšom Barbićem i Esadom Čolakovićem) te *Komentar Kaznenog zakona, Opći dio* (2019, u koautorstvu s Igorom Martinovićem).

Kapitalno mu je djelo udžbenik *Opći dio kaznenog prava*, koji je doživio peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje te je najvažniji udžbenik iz kaznenog prava u Hrvatskoj. Njegova vrijednost leži u temeljitom teorijskom i doktrinarnom doprinosu kaznenopravnoj znanosti te u sustavnoj analizi judikata primarno hrvatskih, ali i europskih i međunarodnih sudova. Taj je udžbenik i ogledalo znanstvenog rada profesora Novoselca, koji je uvijek uspješno spajao teoriju i praksu ostvarujući tako bit prava kao pozitivnopravne znanosti. Riječ je o udžbeniku koji se koristio na sva četiri hrvatska pravna fakulteta te su iz njega učile i stjecale kaznenopravna znanja tisuće studentica i studenata u Hrvatskoj.

Znanstvena misao profesora Novoselca bila je posvećena pravnoj dogmatici kao živoj disciplini - onoj koja služi praksi, pravosuđu i društvu. Prazninu komentiranja, kritiziranja i analiziranja zakonskih rješenja i sudskih odluka, koja odražava razinu pravne kulture u hrvatskoj pravnoj periodici, posljednjih je desetljeća popunjavao upravo profesor Novoselec svojim kontinuiranim komentarima sudske prakse u *Hrvatskom ljetopisu za kaznene znanosti i praksu*, *Odvjetniku*, *Pravnom vjesniku* i *Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu*. Od samog početka izlaženja *Hrvatskog ljetopisa za kazneno pravo i praksu* 1994. godine rubrika *Sudska praksa* redovito i gotovo bez iznimke sadrži kaznenopravne analize presuda domaćih sudova profesora Novoselca.

Objavio je vrlo velik broj znanstvenih radova u području kaznenog prava, kaznenog procesnog prava, međunarodnog kaznenog prava, europskog kaznenog prava te gospodarskog kaznenog prava. Najznačajniji je doprinos nesumnjivo dao u području materijalnog kaznenog prava. Njegovi radovi o temeljnim institutima općeg dijela kaznenog prava, kao što su krivnja, nehaj, zabluda, pravna zabluda, nužna obrana, pripremne radnje, pokušaj, zastara, odgovornost pravnih osoba, zapovjedna odgovornost i drugi otkrivaju da se radi o istinskom kaznenopravnom teoretičaru, koji je temeljito promislio i razvijao bit kaznenog prava – dogmatiku. Danas, u naletu globalno i europski induciranih tema, rijetki su znanstvenici koji odolijevaju pomodarskom projektnom zovu i izvorno promišljaju teorijske kaznenopravne koncepte državne prisile temeljem kojih se pojedinci osuđuju za kaznena djela i kažnjavaju najtežim ograničenjima ljudskih prava, poput višegodišnjih ili višedesetljetnih kazni zatvora.

V.

Petar Novoselec bio je međunarodno priznat znanstvenik. Kao poliglot te službeni tumač i prevoditelj za francuski i njemački jezik, redovito je objavljivao znanstvene radove u prestižnim njemačkim, francuskim i slovenskim knjigama, časopisima i drugim publikacijama. Predodžbu o međunarodnoj prepoznatosti najbolje nam daje popis članaka objavljenih u inozemnim pu-

blikacijama.¹ Izlagao je na velikom broju međunarodnih konferencija i održao

¹ Elie Daskalakis: *Réflexions sur la responsabilité pénale*, Paris 1975 – JRKKP 2/1976, str. 255–258; Le rôle du juge dans la société moderne, *Revue internationale de droit pénal* 1–2/1975 – NZ 11–12/1976, str. 109–112; Bagrij-Šahmatov: *Ugolovna odgovornost i kaznanje*, Minsk 1976 – *Penologija* 2/1976, str. 205–211; Ossip K. Flechtheim: *Hegels Strafrechtstheorie*, Berlin 1975 – *ZPFZ* 2–3/1977, str. 223–225; Der Verbotsirrtum im jugoslawischen Strafrecht, *Jahrbuch für Ostrecht*, München–Bonn, 1. Halbband 1983, str. 89–97; Détermination d'une peine unique, *Yugoslav Law* 3/1987, str. 195–212; Schwangerschaftsabbruch im internationalen Vergleich – Landesbericht Jugoslawien, u knjizi *Schwangerschaftsabbruch im internationalen Vergleich, Teil 1: Europa*, Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden 1988, str. 891–951; Schönke/Schröder: *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 23. überarbeitete Auflage, Verlag C.H. Beck, München 1988 – JRKKP 3/1988, str. 226–228; Hipotetički kauzalitet kod nehatnih delikata i delikata ugrožavanja, *ZPFZ* 1/1988 (slovenski prijevod: *Ravnanje / Hipotetična vzročnost pri malomarnostnih in pri ogrožitvenih kaznivih dejanjih*, Ljubljana 1995, str. 48–70); Hans-Heinrich Jescheck: *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Duncker und Humblot, Berlin 1988 – *ZPFZ* 2/1989, str. 262–264; Sistemi sankcija, alternative kazni zatvora i ljudska prava, u knjizi *Prava čoveka i savremena kretanja u kriminalnoj politici*, Beograd 1989, str. 87–98; Strafrechtsentwicklung in Europa 3, Teil 1, Landesberichte 1986/1988 über Gesetzgebung, Rechtsprechung und Literatur (Hrsg. A. Eser und B. Huber), Freiburg i. Br. 1990, str. 647–683 (u koautorstvu s D. Krapcem); Wesentliche Strafbarkeitsvoraussetzungen im kommenden kroatischen Strafgesetzbuch, PV 1-4/1991, str. 83–91; Wesentliche Strafbarkeitsvoraussetzungen einer modernen Strafgesetzbuch aus kroatischer Sicht, u knjizi: Eser/Kaiser/Weigend (Hrsg.), *Von totalitärem zu rechtsstaatlichem Strafrecht – Kriminalpolitische Reformtendenzen im Strafrecht osteuropäischer Länder*, Internationales Symposium in Buchenbach, Freiburg im Breisgau 1993, str. 165–182; Strafrechtsentwicklung in Europa 4.1 – Landesberichte 1989/1992 über Gesetzgebung, Rechtsprechung und Literatur, Hrsg. von A. Eser und B. Huber, Freiburg i. Br. 1993, str. 839–880 (u koautorstvu s D. Krapcem); Richter/innen in der ARGE Alpen-Adria – Ein Lagebericht aus der Sicht der Republik Kroatien, u knjizi: *Richter/innen in der ARGE Alpen-Adria*, Schloss Retzhof bei Leibnitz, 29. 9.–1. 10. 1993., str. 129–139; Strafrechtsentwicklung in Europa 5.2, Landesberichte 1993/1996 über Gesetzgebung, Rechtsprechung und Literatur (Hrsg. A. Eser und B. Huber), Freiburg i. Br. 1999 – Kroatien, str. 1165–1212 (u koautorstvu s D. Krapcem); Strafrechtsentwicklung in Europa 5.2, Landesberichte 1993/1996 über Gesetzgebung, Rechtsprechung und Literatur (Hrsg. A. Eser und B. Huber), Freiburg i. Br. 1999 – Slowenien, str. 1255–1301 (u koautorstvu s D. Krapcem i A. Karakašem); Notwehr gegen Erpressung i.e.S. und Chantage, *Neue Zeitschrift für Strafrecht* (München) 5/1997, str. 218–221 (v. BGH, NStZ 8/03, str. 428); “Kriegsschiff-Fall” (Urteil des Obersten Gerichtshofs der Republik Kroatien vom 7. 9. 1994.), u: Eser, A.; Huber, K.; Cornils, B. (ur.), *Einzelverantwortung und Mitverantwortung im Strafrecht*, Freiburg im Breisgau, 1998, str. 415–417; Das neue kroatische Strafgesetz von 1998, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 111 (1999), Heft 2, str. 521–538; Materielles Völkerstrafrecht in der Novelle des kroatischen Strafgesetzes vom 9. Juli 2003, u: Roggemann, H.; Kurtović, A.; Novoselec, P. (ur.), *Rechtsfragen der Zusammenarbeit mit der Internationalen Strafgerichtbarkeit in Kroatien und Deutschland*, Berlin, 2004, str. 67; Kroatien (Landesbericht), u: Eser, A.; Sieber, U.; Kreicker, H. (ur.), *Nationale Strafverfolgung völkerrechtlicher Verbrechen*, vol. 3, 2004, str. 19; Grundelemente subjektiver Verantwortlichkeit im neuen kroatischen Strafrecht, u knjizi: *Strafrechtsentwicklung in Osteuropa. Zwischen Bewältigung und neuen Herausforderungen*, Berlin 2005, str. 200–214;

niz pozvanih predavanja. Dobitnik je brojnih međunarodnih stipendija, kao što su DAAD i *Max-Planck Gesellschaft*.

Osim na pravnim fakultetima u Zagrebu i Osijeku, predavao je kazneno pravo na nizu pravnih fakulteta u drugim državama. Tako je bio integralan i neizostavan dio slovenske kaznenopravne zajednice, koja se sustavno bavila kaznenopravnom dogmatikom, te su ga uvažavali kao vodeći kaznenopravni autoritet, a njegova djela kao ključnu referencu. Šest je godina držao nastavu na dodiplomskom studiju na Pravnom fakultetu u Mariboru, a predavao je i na poslijediplomskom studiju na Pravnom fakultetu u Ljubljani. Slovenska izdavačka kuća *Lexpera d. o. o, Ljubljana* angažirala ga je kao jednog od autora za Komentar općeg dijela slovenskog Kaznenog zakona iz 2021. godine. Osim toga, jedini je naš profesor iz kaznenopravnog područja koji je predavao kazneno pravo na francuskom jeziku na Sveučilištu *II Assas* u Parizu i na njemačkom jeziku na Sveučilištu u Grazu.

Posebno treba istaknuti da je bio stalni suradnik najznačajnijeg europskog kaznenopravnog instituta – Instituta za strano i međunarodno kazneno pravo *Max-Planck* u Freiburgu, Njemačka. Ta je suradnja započela još ranih osamdesetih, kada je u 40. godini života odlučio naučiti njemački jezik da bi mogao svladati njemačku kaznenopravnu dogmatiku i baviti se na Institutu istraživačkim radom tijekom pisanja doktorske disertacije. Otada je ostvario profesionalnu suradnju, ali i osobno prijateljstvo, s najvažnijim njemačkim kaznenopravnim teoretičarima XX. stoljeća, poput *Hans-Heinricha Jeschecka, Albina Esera, Ulricha Siebera i Clausa Roxina*. Novoselec je sudjelovao u brojnim znanstvenim projektima Instituta *Max-Planck* u Freiburgu te je kontinuirano objavljivao znanstvene radove u njegovim publikacijama.

Rad profesora Novoselca „Nužna obrana od iznude i ucjene“, objavljen u njemačkom časopisu *Neue Zeitschrift für Strafrecht* iz 1997. godine, predmet je rasprave u njemačkim udžbenicima i komentarima Kaznenog zakona, a profesor Novoselec jedini je hrvatski pravni znanstvenik kojeg je citirao i njemački Savezni sud (*Bundesgerichtshof*) u odluci BGH 1 StR 403/2 od 12. veljače 2003.

Conception de la peine dans la philosophie et le droit pénal d'ex-Yougoslavie, u knjizi: *Peines de guerre*, Paris 2010, str. 85–92; Die Rezeption der Tatherrschaftslehre im kroatischen Strafrecht, u knjizi: *Strafrecht als Scientia Universalis, Festschrift für Claus Roxin zum 80. Geburtstag*, Band 2, Berlin/New York 2011, str. 1643–1657; Primerjalnopravni ekskurz: Hrvaška – primerjalnopravni pogled na slovensko cestnoprometno kazensko pravo iz tujine, Ljubljana 2013, str. 241–259; Prijepori o zastari u hrvatskom i slovenskom kaznenom pravu, Ljubljana 2014, str. 172–189; Retroactive prosecution of transitional economic crimes in Croatia – testing the legal principles and human rights, u: Van Erp, J.; Huisman, W.; Vande Walle, G. (ur.), *Routledge Handbook of White-Collar and Corporate Crime in Europe* (u koautorstvu s Roksandić Vidlička, S. i Maršavelski, A.).

O veličini njegova međunarodnog ugleda govori i činjenica da je njegova autobiografija 2019. godine objavljena u knjizi urednika *Erica Hilgendorfa Strana kaznenopravna znanost u vlastitim prikazivanjima (Die ausländische Strafrechtswissenschaft in Selbstdarstellungen*, Berlin/Boston, 2019). U njoj su objavljene autobiografije 24 strana renomirana znanstvenika iz raznih zemalja koji su vezani uz njemačku kaznenopravnu znanost. Novoselčeva autobiografija „Moj život i moje vrijeme“ nije suhoparna pravnička kronika, nego intimna ispovijest, prožeta obiteljskom i osobnom poviješću kroz razdoblja fašističke NDH, autokratske socijalističke Jugoslavije, devedesetih godina tranzicijske Hrvatske do danas, u kojoj nam se neskriveno otkrivaju osobni izazovi, dileme, izbori i sumnje jednog čestitog čovjeka, suca i profesora nezadržive intelektualne snage i sposobnosti. Nadam se da će uskoro i naše čitateljstvo imati priliku pročitati tu ispovijest bez zadržke našeg velikana i svjedoka hrvatske povijesti, oblikovane i njegovim životom.

VI.

Posebno se istaknuo u razvoju i jačanju strukovnih asocijacija u Hrvatskoj. Bio je predsjednik Udruge hrvatskih sudaca od 1992. do 1995. godine te član izvršnog odbora Međunarodne udruge sudaca MEDEL (Magistrats européens pour la Démocratie a la Liberté). Njegov kontinuirani doprinos u radovima, izlaganjima i organizaciji savjetovanja kao člana Upravnog odbora Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu bio je izniman. Posebno važnu ulogu imao je kao autor, član uredništva i recenzent *Hrvatskog ljetopisa za kaznene znanosti i praksu*.

Petar Novoselec bio je od 2001. do 2013. predsjednik Hrvatske udruge za europsko kazneno pravo. Tijekom tog razdoblja vodio je međunarodne znanstvene projekte te je organizirao više iznimno uspješnih međunarodnih konferencija u Dubrovniku s odazivom kaznenopravnih stručnjaka iz više od 20 europskih država. Nakon umirovljenja postao je njezin počasni predsjednik.

Bio je i jedan od istaknutijih suradnika Centra za demokraciju i pravo Mika Tripalo iz pravnog područja te dugogodišnji član Nadzornog odbora. U okviru Centra djelovao je na brojnim temama vezanima uz pravosuđe, govorio na skupovima, kao, primjerice, 2007. godine s važnim izlaganjem na skupu *Hrvatska – kako sada dalje?*, a bio je i autor poglavlja o pravosuđu u istoimenoj knjizi, u kojoj je iznio kritičku analizu stanja u hrvatskom pravosuđu.

VII.

Njegov izniman doprinos hrvatskom kaznenom zakonodavstvu kroz predsjedanje brojnim radnim skupinama Ministarstva pravosuđa RH otkriva da je Novoselec bio značajan zakonodavni reformator. Bio je predsjednik više radnih skupina za izradu Izmjena i dopuna Kaznenog zakona (2003., 2012. i 2015.); predsjednik radne skupine za izradu Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (2002.); predsjednik radne skupine za izradu Zakona o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije. Bio je i član Državnog sudbenog vijeća (2001.–2005.) te Zakonodavnoga odbora Hrvatskog sabora.

Kao predsjednik radnih skupina u Ministarstvu pravosuđa dobio je mogućnost izravno predložiti zakonodavcu niz rješenja te ispraviti zakonodavne pogreške koje se u kaznenopravnom području teško plaćaju, pa i ljudskim životima, kako nam pokazuje, primjerice, presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Tomašić v. Hrvatska*. Novoselcu možemo zahvaliti što hrvatsko kazneno pravo sadrži niz instituta koji nas svrstavaju u suvremene europske kaznenopravne poretke te, što je još važnije, što su oblikovani sukladno načelima humanosti i pravednosti kao temeljnih vrijednosti društvenog poretka. Među inim, zaslužan je: za ukidanje pogrešnog utemeljenja svih kaznenopravnih sankcija na krivnji uvedenog čl. 4. Kaznenog zakona iz 1997. godine i vraćanje na isključivu vezanost kazne na krivnju, a ne i na sigurnosne mjere; za isključenje krivnje u slučaju neotklonjive zablude o protupravnosti te fakultativnog oslobođenja od kazne kod otklonjive zablude; za normiranje krajnje nužde po diferencirajućim teorijama na način da opravdavajuća krajnja nužda isključuje protupravnost, a ispričavajuća isključuje krivnju; za individualno-objektivnu teoriju pokušaja koji sprečava kažnjivost kada bi izvršenje pokušaja bilo nemoguće; za teorijski i zakonodavni koncept izvedene odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela; za uvođenje zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju kao ključnog gospodarskog kaznenog djela. Posebno treba istaći da se Novoselec smatra tvorcem modernog hrvatskog gospodarskog kaznenog prava.²

² Maršavelski, A. (2014). Povijest katedri za kazneno i kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 64 (5–6), 739–815, 812.

VIII.

Novoselec je bio znanstvenik duboko svjestan svoje društvene odgovornosti za vladavinu prava u Hrvatskoj. Stoga je tijekom tri desetljeća bio intenzivno angažiran u javnim raspravama i stručnim diskusijama o bolnim temama hrvatskog društva. Teme o kojima je javno istupao nalazile su se u dijapazonu od kaznenog materijalnog prava preko organizacije i učinkovitosti pravosuđa te međunarodnog kaznenog prava do ustavnog prava. Nemoguće je prisjetiti se svih njegovih javnih istupa, ali za dobivanje punine značaja njegova djelovanja te kao važan dio njegove ostavštine za buduće generacije, koje će tek morati rješavati većinu problema na koje je upozoravao, važno je barem istaknuti neke od njih.

Novoselec je oštro kritizirao odluku Ustavnog suda RH iz srpnja 2015. u predmetu *Hypo* smatrajući je pogrešnim i štetnim presedanom, koji je obesmislio ustavnu odredbu o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kriminaliteta počinjenih u pretvorbi i privatizaciji. Isticao je da se radi o djelima za koja je prema tadašnjem Kaznenom zakonu nastupila zastara nakon deset godina i da Ustavni sud nije imao ovlasti dovoditi u pitanje ili ukidati ustavnu odredbu, već ju je bio dužan braniti. Izmjenom ustavne norme tumačenjem Ustavnog suda zaustavljen je kazneni progon za ratno profiterstvo i privatizacijski kriminalitet. Ukidanje zastare u takvim slučajevima „ne predstavlja kršenje ustavne zabrane retroaktivne primjene Kaznenog zakona“, a Ustavni je sud prešao granicu svojih ovlasti po Ustavu i pretvorio se u instancijski sud.

Njegov je glas bio prepoznatljiv u raspravi o isključenju novinarske klevete iz kaznenopravne domene. Zalagao se da se u Hrvatskoj, kao što je slučaj i u drugim europskim državama, primjenjuje kaznenopravna odgovornost u zaštiti ljudskog dostojanstva i protivio se isključenju protupravnosti za „pravu“ klevetu, kojom se svjesno iznose neistinite tvrdnje koje mogu škoditi časti ili ugledu.

Izjašnjavao se i o nizu drugih osjetljivih tema: bio je za uvođenje doživotne kazne zatvora, ali, kao i u drugim europskim zemljama, uz uvjetni otpust, kojim se potiče resocijalizacija i dopušta ponovno uključenje osuđenika u život; raspravljao je o obvezi sudova da vode učinkovit kazneni postupak tumačenjem zakona koje omogućava pravni kontinuitet u slučaju donošenja novog Kaznenog zakona ili njegove izmjene; o zloupotrebi formalističkih tumačenja zakona od strane sudaca, koja mogu dovesti do nekažnjavanja počinitelja kaznenih djela; o pravnim posljedicama kaznene presude; o gubitku biračkog prava i ustavnim mogućnostima njegova ozakonjenja.

Posebno važna tema njegova javnog djelovanja bilo je pravosuđe i odgovornost sudaca. Upozoravao je da su daleko najozbiljniji i najdublji problemi loša organizacija, nezadovoljavajuća stručnost, slab radni učinak te posebice

sudačka neodgovornost. Jasno je rekao, i iz vlastitog iskustva, da je situacija u sudstvu velikim dijelom posljedica politički motivirane masovne čistke iz 1990-ih godina, kada su mnogi suci smijenjeni prema ideološkim, a ne profesionalnim kriterijima, i da je tadašnji kriterij „domoljublja“ bio samo drukčiji naziv za prijašnju kompromitiranu „moralnopolitičku podobnost“. Posebno se bavio problemom neodgovornosti sudaca, koja proizlazi iz pogrešnog tumačenja sudačke neovisnosti. *Neovisnost* ne znači da su suci iznad zakona niti da su nedodirljivi, već oni moraju odgovarati za svjesno kršenje zakonskih normi, uključujući i kaznenu odgovornost, kao što je slučaj u drugim europskim pravnim sustavima. Pokušao je i novelom Kaznenog zakona iz 2003. godine uvesti kazneno djelo kršenja zakona od strane suca, ali nakon ukidanja te novele na Ustavnom sudu nitko više nije poticao pitanje njegova uvođenja.

Iznio je jasnu kritiku ustavnopravnog položaja hrvatskog pravosuđa. Jedan od ključnih problema vidio je i u sastavu Državnoga sudbenog vijeća, gdje su suci u većini, što smanjuje sposobnost tog tijela da objektivno i odgovorno nadzire rad sudbene vlasti, dodatno produbljujući zatvorenost i samodostatnost sudstva. Osim toga, ustvrdio je da je na mjesto partijskog utjecaja stupilo lobiranje i zaključio kako je nužna promjena zakonodavnog okvira, uključujući i ustavne odredbe, te uvođenje jasnih i strogih kriterija stručnosti prilikom izbora sudaca.

IX.

Već iz prethodnog teksta jasno proizlazi da je Petar Novoselec bio više od pisca, sveučilišnog profesora i suca. Bio je čovjek koji je bezuvjetno i postojano branio načela. Put dostojanstva, znanja te akademske i sudačke čestitosti, koji je odabrao u našem društvu, koje često ne odlikuje izvrsnost, integritet i skromnost, ne oprašta neposluh niti trpi kritičku misao, nije uvijek bio posut ružinim laticama, već često trnovit. Tako Novoselec, usprkos intenzivnom angažmanu u struci i pravosuđu te znanstvenoj izvrsnosti, dva puta zbog svoje političke nepodobnosti nije bio izabran na Vrhovni sud. Prvi put na Vrhovni sud Socijalističke Republike Hrvatske 1986. godine, kada ga, iako ga je nominirao Vrhovni sud, Hrvatski sabor nije izabrao zbog toga što je bio član književnog i kulturnog društva Matice Hrvatske, kao i zato što je donio oslobađajuću presudu zbog verbalnog delikta uvredom predsjednika Jugoslavije. Zbog navedenih aktivnosti i odluka bilo mu je zabranjeno obavljati javnu dužnost i suditi u politički važnim predmetima.

Nažalost, veća je ljaga da se povijest ponovila 1995. godine, kada, nakon što je 23 godine radio kao sudac, nije bio reizabran za suca Vrhovnog suda RH. Činjenica da je upravo u to vrijeme bio predsjednik Hrvatske udruge sudaca

te urednik časopisa *Iudex* otkriva potpuno odbacivanje stručnih i etičkih kriterija od strane tadašnjeg Državnog sudbenog vijeća. To sramotno poglavlje naše političko-pravosudne rane povijesti ostavilo je trajne posljedice jer suca Novoselca nitko nije mogao zamijeniti, pa je časopis *Iudex* prestao izlaziti, a Vrhovni je sud izgubio intelektualni potencijal koji je bio nenadoknadiv. Od tada se posvetio isključivo znanstveno-nastavnom radu, kojim je zauvijek zadržao hrvatsku kaznenopravnu znanost i struku.

Nažalost, ni tijekom akademske karijere nije uvijek dobivao priznanja koja je svojim radom i produktivnošću zaslužio. Tako se prilikom njegova izbora u počasno zvanje *professor emeritus* gotovo ponovila poznata hrvatska priča u kojoj vrsni znanstvenici dobivaju priznanja u inozemstvu, ali ne i kod kuće. Naime, njegova matična zagrebačka katedra, na kojoj je niz godina radio i kojoj je bio predstojnik, nije ga tijekom deset godina od umirovljenja predložila Fakultetskom vijeću za profesora emeritusa, iako se radi o najvećem teoretičaru i dogmatičaru kaznenog materijalnog prava u Republici Hrvatskoj, čiji su znanstveni uspjesi, broj i kvaliteta djela te polustoljetni doprinos znanosti i praksi bili nedostižni drugim znanstvenicima. Akademska je nepravda ipak ispravljena 2019. godine, kada je ga je jednoglasno predložila sestrinska Katedra za kazneno procesno pravo, koja je usko desetljećima surađivala i prijateljerala s profesorom Novoselcem, ali uz osobnu podršku četvero mlađih članica i članova Katedre za kazneno pravo. Svi zajedno time smo odali počast čovjeku koji nam je bio profesor i učitelj te znanstveni, stručni i moralni uzor. Fakultetsko vijeće i nadležna tijela Sveučilišta prepoznali su kontinuirani rad, trud, rezultate i etičnost profesora Novoselca i dodijelili mu naslov *professor emeritus*, koji je zaslužio i na koji smo svi mi krivičari ponosni. Iste godine tri profesorice s njegove Katedre uredile su i objavile *Liber amicorum: Petar Novoselec*, u kojem je 20 domaćih hrvatskih i regionalnih kaznenopravnih stručnjakinja i stručnjaka sa sva četiri pravna fakulteta u Hrvatskoj, iz Slovenije i Makedonije svojim radovima izrazilo priznanje i poštovanje svojem profesoru i kolegi.

X.

Profesor Novoselec bio je učitelj u najdubljem smislu riječi. Nesebično je pomagao cijeloj plejadi mladih znanstvenika širom Hrvatske da pronađu svoj put. Imao je onu rijetku sposobnost da istodobno zrači autoritetom i ljudskom toplinom, da bude otvoren i pristupačan za svako pitanje, raspravu ili argument, a tu odliku imaju samo istinski, samosvjesni i iskreni znanstvenici.

A iznad svega, bio je čovjek neupitnog integriteta. Nikada nije pristajao na kompromise koji bi narušili pravdu, pravo ili vlastito uvjerenje. Nije dono-

sio podobne odluke niti je pisao članke koji bi bili suprotni njegovu osobnom uvjerenju i savjesti. Možda je zbog toga izgubio neke funkcije, ali je sačuvao ono najvažnije – sebe, svoj integritet i vjerodostojnost, kao i dostojanstvo svoje profesije. Pokazao je kako znanstveni rad može biti čin moralne odgovornosti, a ne samo akademska obveza.

Opraštamo se s tugom, ali i s dubokom zahvalnošću i s ponosom što smo s profesorom Novoselcem, eminentnim znanstvenikom, pravnikom te moralno besprijekornom osobom, dijelili zajednički profesionalni i životni put. Sigurna sam da će i buduće generacije pravica i pravnika prepoznati veličinu Petra Novoselca, čovjeka iznimne inteligencije, marljivosti, duhovnosti i dobrote, kao i njegov presudan i trajan doprinos hrvatskoj pravnoj znanosti, pravosuđu, pravnoj praksi i pravnoj kulturi.

U ime njegovih kolega i kolegica, prijatelja i prijateljica te učenica i učenika – hvala Ti, profesore, dragi naš Pero.

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević